

Sygn. akt *I ACa 750/18*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 grudnia 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Krzysztof Józefowicz

Sędziowie: Jacek Nowicki

Małgorzata Gulczyńska

Protokolant: prot. Halszka Mróz

po rozpoznaniu w dniu 18 grudnia 2019 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **R. N. (1) i L. N.**

przeciwko **M. F., K. B. i M. B. (1)**

o ustalenie

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 22 marca 2018 r. sygn. akt XII C 826/15

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że ustala, iż nieważna jest w części umowa pożyczki zawarta w dniu 25 sierpnia 2014 roku pomiędzy pozwanym M. F. a pozwanym M. B. (1) (poprzednie nazwisko N.), a mianowicie w zakresie zastrzeżonych w paragrafie 5 umowy odsetek za okres 1 października 2014 roku do 8 października 2014 roku ponad 14 % w stosunku rocznym, za okres od 9 października 2014 roku do 3 marca 2015 roku ponad 12 % w stosunku rocznym, za okres od 4 marca 2015 roku do 31 grudnia 2015 roku ponad 10 % w stosunku rocznym, za okres od 1 stycznia 2016 roku do 23 grudnia 2019 roku ponad 14 % w stosunku rocznym, a za okres od dnia 24 grudnia 2019 roku ponad maksymalne odsetki za opóźnienie w wysokości określonej zgodnie z art. 481 § 2¹ k.c. - a w pozostałym zakresie powództwo oddala;

II. oddala apelację w pozostałym zakresie;

III. przyznaje od Skarbu Państwa (Sąd Apelacyjny w Poznaniu) na rzecz adwokata A. S. 8.856 zł (w tym podatek VAT) tytułem pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu.

Małgorzata Gulczyńska Krzysztof Józefowicz Jacek Nowicki

Sygnatura akt I A Ca 750/18

UZASADNIENIE

Powodowie R. N. (1) i L. N. wnieśli o ustalenie, że nieważna jest umowa pożyczki zawarta dnia 25 sierpnia 2014 r. pomiędzy M. F., a M. N. /obecnie noszącym nazwiska B./, a także oświadczenie woli M. N. z dnia 26 sierpnia 2014 r. o ustanowieniu na rzecz M. F. hipoteki w kwocie 350.000 zł na wynoszącym 1/2 udziale we współwłasności nieruchomości położonej w P. przy ul. (...), zapisanej w księdze wieczystej (...).

Pozwani M. F., K. B. i M. B. (1) wnieśli o oddalenie powództwa.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił powództwo w stosunku do wszystkich pozwanych i nie obciążył powodów kosztami sądowymi, a koszty pozasądowe zniósł wzajemnie. Sąd ten ustalił, że pozwany M. B. (1) /poprzednio M. N./ jest synem powódki, a bratem powoda. Urodzony dnia (...) był dzieckiem chorowitym, a ponieważ wystąpiły u niego epizody padaczki został skierowany na leczenie do Poradni Psychiatrycznej, okresowo też uczył się w trybie indywidualnym. W październiku 2011 r. został przez Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności uznany za osobę niepełnosprawną w stopniu lekkim ze wskazaniem do wykonywania spokojnej pracy. Również powód R. N. (1) został w grudniu 2012 r. uznany za niepełnosprawnego z tym, że w stopniu umiarkowanym z możliwością pracy na stanowisku przystosowanym w warunkach pracy chronionej. M. N. w czerwcu 2012 r., ukończył w systemie zaocznym studia na (...) w P. na Wydziale Prawa- Kierunek Administracja uzyskując tytuł magistra, a wcześniej, w październiku 2010 r., uzyskał tytuł licencjacki na tym samym kierunku studiów. W Sądzie Okręgowym w Poznaniu toczyła się, pod sygnaturą (...), sprawa z wniosku powódki L. N. o ubezwłasnowolnienie M. B. (1). Postanowieniem z dnia 25 kwietnia 2016 r. wniosek ten został oddalony /k.250- kserokopia postanowienia/, a postanowienie to jest prawomocne od dnia 24 października 2016 r. Z uzasadnień Sądów obu instancji wynika, że biegli psychiatra i psycholog po zbadaniu M. B. (1) i zapoznaniu się z dokumentacją medyczną w zakresie istotnym dla meritum sprawy ocenili, że M. B. (1) jest w stanie kierować swoim postępowaniem i prowadzić swoje sprawy. M. B. (1) został przesłuchany przez Sąd I instancji, co jest dowodem obligatoryjnym. Zeznania dotyczące opinii z dnia 29 lipca 2015 r. złożyli też biegli. Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, analizie dowodów, a w przypadku Sądu Apelacyjnego, również zarzutów apelacyjnych, Sądy I i II instancji ustaliły, że u M. B. (1) nie występują objawy choroby psychicznej, cech upośledzenia umysłowego i innych poważnych zakłóceń czynności psychicznych, które mogłyby negatywnie wpływać na jego zdolność do samodzielnego kierowania swym postępowaniem. W efekcie ustaliły, że brak jest podstaw do całkowitego, ani częściowego ubezwłasnowolnienia uczestnika postępowania M. B. (1).

W 1996 r. powódka i jej mąż R. N. (2) darowali pozwanemu i powodowi R. N. (1) udziały we współwłasności wyżej opisanej nieruchomości zastrzegając sobie prawo użytkowania tych udziałów. Na skutek kolejnej darowizny z 9 października 2008 r. pozwany stał się współwłaścicielem tej nieruchomości w 1/2 części, a powód w 1/2 części, z zachowaniem przez powódkę prawa użytkowania udziałów. Dnia 15 kwietnia 2014 r., a więc około 4 miesiące przed czynnościami prawnymi wskazanymi w pozwie, M. N., jako osoba rozpoczynająca działalność gospodarczą polegającą na zarządzie nieruchomościami, pośrednictwie w obrocie nieruchomościami, oraz prowadzeniu agencji ubezpieczeniowej, pozyskał ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kwotę 35.000 zł zawierając z Miastem P. umowę w związku z którą min. poddał się egzekucji co do kwoty 43.750 w razie nie wypełnienia warunków umowy. Związane z tą umową umowy poręczenia zawarli z Urzędem Miasta w P. powódka L. N. i pozwany M. O. toczy się sprawa z powództwa Miasta P. przeciwko obu poręczycielom o zapłatę kwoty 35.000 zł z odsetkami.

Dnia 25 sierpnia 2014 r. M. N. zawarł umowę pożyczki kwoty 300.000 zł na 2% odsetek umownych miesięcznie z pozwanym M. F. prowadzącym wówczas lombard i znanym osobiście zarówno powódce jak i M. N.. Ponieważ M. F. domagał się zabezpieczenia przed wręczeniem pieniędzy pozwany M. N. w dniu 25 sierpnia 2014 roku ustanowił hipotekę w kwocie 350.000 zł na swoich udziałach we współwłasności w/w nieruchomości. Żaden z powodów nie był obecny przy tych czynnościach prawnych.

Dnia 31 października 2014 r., około 2 miesiące po zawarciu umów wskazanych w pozwie, pozwany M. N. ożenił się z pozwaną K. B. i przyjął nazwisko żony. Zawarcie małżeństwa nie byłoby możliwe w przypadku choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego, lub innego zaburzenia czynności psychicznych wykluczających, lub ograniczających

możliwość złożenia oświadczenia woli przy zawarciu małżeństwa. Według powódki jej syn zamieszkał z K. B. w maju 2014 r., po wyprowadzeniu się z domu.

Powód zarówno w dniu 25 sierpnia 2014 r. jak i w dniu 26 sierpnia 2014 r. był w stanie pozwalającym na swobodne i świadome podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Nie działał z ograniczoną, lub zniesioną poczytalnością i nie był zmuszony do złożenia oświadczeń woli dotyczących umowy pożyczki, ustanowienia hipoteki ani działań związanych z tymi czynnościami prawnymi. Nie zachodzi żadna z wad oświadczeń woli dotyczących w/w umowy pożyczki i oświadczenia o ustanowieniu hipoteki wskazana przez powodów, a w szczególności żadna z przesłanek nieważności wskazanych w art. 58 k.c., lub 82 k.c. Pozwany M. B. (1) nie złożył oświadczenia o uchyleniu się od któregośkolwiek z tych oświadczeń woli.

Wyrokiem z dnia 15 grudnia 2016 r. w sprawie III K 414/15 Sądu Rejonowego Poznań- Stare Miasto w P. utrzymanym w mocy co do winy przez Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2017 r. w sprawie IV Ka 238/17 pozwani M. B. (1) i K. B. zostali skazani za poświadczenie nieprawdy w dniu 5 września 2014 r. oraz kradzież i usiłowanie kradzieży w dniu 5 i 6 września 2014 r. na szkodę spółki (...). Toczyły się też liczne dochodzenia policyjne i prokuratorskie z doniesień powódki, a także, w mniejszym zakresie, po doniesieniach pozwanych B.. Między tymi osobami trwa więc wieloletni konflikt.

Taki stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie wskazanych kserokopii dokumentów, których treści strony nie kwestionowały, lecz odmiennie interpretowały ich znaczenie i skuteczność prawną, a także kserokopii dokumentów związanych z leczeniem powoda, zaświadczeń lekarskich i orzeczeń lekarzy ustalających niepełnosprawność. Ze względu na kwestionowany przez powodów stan świadomości pozwanego M. B. (1) przy składaniu określonych w pozwie oświadczeń woli Sąd zaliczył w poczet dowodów wyżej opisane postanowienia sądów obu instancji w sprawie o ubezwłasnowolnienie i wyroków w sprawie karnej, jak również istotne dla meritum niniejszej sprawy dokumenty związane z zawarciem umowy z dnia 15 kwietnia 2014 r., w związku z którą Miasto P. domaga się zapłaty od poręczycieli w sprawie I C 3086/17/6 Sądu Rejonowego Poznań- Stare Miasto w P.. Zeznaniami świadka H. Sąd Okręgowy dał wiarę, bowiem nie kolidowały one z pozostałym materiałem dowodowym przyjętym za podstawę ustaleń i nie zawierały wewnętrznych sprzeczności. Świadek nie była zainteresowana wynikiem niniejszej sprawy. Wnioski powodów o dowody z zeznań świadków M. B. (2), M. B. (3), J. B., M. M. (1) i K. D. Sąd ten oddalił, bowiem żaden z tych świadków nie miał kwalifikacji do oceny stanu zdrowia psychicznego powoda w czasie zawierania umów i żaden przy pertraktacjach, lub zawieraniu umów nie uczestniczył. Oczywiście też było, że fizyczny stan zdrowia powoda, np. kaszel, katar, utykanie, ewentualnie dostrzegalny dla świadków, nie miał istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Ze względu na wynik sprawy o ubezwłasnowolnienie i wielokrotne potwierdzenie poczytalności M. B. (1) w innych postępowaniach sądowych dotyczących zdarzeń bliskich czasowo w stosunku do wskazanych w pozwie czynności prawnych Sąd I instancji nie dopuścił dowodu z opinii biegłego psychiatry i psychologa, bowiem kolejne badanie pozwanego byłoby dowodem zbędnym. Oddalił też wniosek powodów o dowód z opinii biegłego grafologa, bowiem pozwany M. B. (1) nie kwestionował swego podpisu na żadnym z dokumentów związanych z kwestionowanymi czynnościami prawnymi, ani nie zaprzeczał ważności tych dokumentów. Ze względu na niestawienie się na rozprawę prawidłowo wezwanych M. i K. B. Sąd I instancji ograniczył dowód z przesłuchania stron do przesłuchania powodów i pozwanego M. F. obecnych na rozprawie 22 lutego 2018 r. Dał im wiarę częściowo, a mianowicie tylko w takim zakresie w jakim zeznania te były zgodne z pozostałym materiałem dowodowym przyjętym za podstawę ustaleń.

Wobec powyższego Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności zważył, że ponieważ pozwana K. B. nie była stroną ani umowy pożyczki z dnia 25 kwietnia 2014 r. zawartej między pozwanymi M. F. i M. B. (1), ani nie składała oświadczenia o ustanowieniu hipoteki z dnia 26 sierpnia 2014 r. nie jest legitymowana biernie w sprawie u ustalenie nieważności tych czynności prawnych. Wytoczone przeciwko niej powództwo należało więc oddalić.

Następnie zaś Sąd I instancji badał w toku postępowania, czy pozwany M. B. (1) zachował świadomość, poczytalność i swobodę w czasie zawierania obu tych umów i ustalił, że nie zachodzi żadna z wad oświadczeń woli powoda, a szczególności wskazana w art. 82 k.c., która skutkowałaby nieważnością w/w czynności prawnych. Pozwany M. B. (1) w czerwcu 2014 r. pobrał 35.000 zł od Miasta P. na rozpoczęcie działalności gospodarczej, a powódka poręczyła

Miastu P., że jej syn zrealizuje umowę i zobowiązała się zwrócić pobraną kwotę z kwotami akcesoryjnymi jeśli warunki umowy nie zostaną dotrzymane. Poddała się też egzekucji. Oczywiście jest, że była wówczas przekonana o tym, że M. B. (1) jest w stanie prowadzić działalność gospodarczą. Gdyby był chory psychicznie od dzieciństwa, np. cierpiał na schizofrenię, albo gdyby inne aspekty stanu zdrowia utrudniały mu prowadzenie działalności gospodarczej powódka niewątpliwie poinformowałaby o tym przedstawicieli Miasta P. i M. F. – drugiego poręczyciela i swojego znajomego, a sama by poręczenia nie udzieliła. Zdarzenia te miały miejsce około 4 miesiące przed złożeniem oświadczeń woli określanych w pozwie jako nieważne. Pozwany syn powódki był współwłaścicielem wynoszącego 1/2 udziału we współwłasności nieruchomości przy ul (...) w P.. Rozporządzanie tym udziałem nie było uzależnione od zgody powodów, którzy mieli prawo służebności osobistej polegające na użytkowaniu pozostałych udziałów. Obciążenie udziału pozwanego hipoteką stanowiącą zabezpieczenie pożyczki uzyskanej od M. F. bez zgody powodów nie sposób uznać za działanie nieracjonalne. Pozwany nie wypowiedział zresztą w/w umowy pożyczki i nie kwestionował swego oświadczenia o ustanowieniu hipoteki, a powodowie nawet nie uprawdopodobnili, że został oszukany np., że nie otrzymał kwoty pożyczki. Dnia 31 października 2014 r, a więc około 2 miesiące po złożeniu kwestionowanej umowy pożyczki i oświadczenia o ustanowieniu hipoteki pozwany zawarł małżeństwo i zmienił nazwisko, a więc złożył istotne oświadczenia woli, których prawnej skuteczności nikt nie kwestionuje. Dnia 5 i 6 września 2014 r. popełnił wraz z K. B., z pełną poczytalnością, czyny zabronione za które oboje zostali prawomocnie skazani w wyżej opisanej sprawie II K 414/15. Pozwany wielokrotnie i od różnych osób pozyskiwał pieniądze, których następnie nie zwracał, lecz sam, lub wspólnie z żoną wykorzystywał. Nie sposób uznać go za oszukanego i pokrzywdzonego. Brak jest podstaw do zastosowania art. 58 § 2 i 3 k.c., bowiem umowa pożyczki z 25 sierpnia 2014 r. i oświadczenie o ustanowieniu hipoteki z dnia 26 sierpnia 2014 r. są zgodne z zasadami współżycia społecznego. Ponieważ pozwany M. B. (1) podczas składania tych oświadczeń woli był świadomy, mógł swobodnie działać i zachowywał pełną poczytalność, a także nie zaistniała inna przyczyna nieważności powództwo w stosunku do niego i pozwanego M. F. należało oddalić.

W zakresie orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu Sąd I instancji wskazał, że ponieważ sytuacja materialna powodów nie uległa istotnej poprawie od czasu zwolnienia ich od kosztów sądowych sąd nie obciążył ich kosztami sądowymi obejmującymi opłatę od pozwu w kwocie 17.500 zł. Zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia ich od obowiązku zwrotu kosztów postępowania przeciwnikowi. Ponieważ pozwani nie byli jednak reprezentowani przez profesjonalnych pełnomocników i nie domagali się zwrotu kosztów za jednorazowe dojazdy na rozprawy sąd zniósł wzajemnie koszty pozasądowe. Podstawą prawną orzeczenia o kosztach postępowania jest art. 102 k.p.c.

Powyższe orzeczenie zaskarżyli apelacją powodowie, domagając się jego uchylecia i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, zarzucając nierzetelne przeprowadzenie dowodów w sprawie oraz naruszenie prawa materialnego.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 18 grudnia 2019 r. pełnomocnik powodów wniósł jak w apelacji, a nadto o przyznanie pełnomocnikowi kosztów pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu, które nie zostały uiszczony choćby w części.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna w części, ale nie z uwagi na zarzuty i argumenty wskazane przez powodów.

Na wstępie rozważyć należy kwestię legitymacji powodów do wytoczenia powództwa o ustalenie nieważności czynności prawnych, których nie byli stronami. Zgodnie bowiem z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Sąd Apelacyjny dopatruje się interesu prawnego powodów w wytoczeniu powództwa, bowiem kwestionowane czynności prawne dotyczą nieruchomości, co do której powodom przysługują prawa rzeczowe. Takie osoby zaś mają interes prawny w eliminacji ewentualnych wątpliwości co do stanu prawnego nieruchomości. Tak więc w ocenie Sądu Apelacyjnego powodowie mieli legitymację czynną do wytoczenia powództwa w niniejszej sprawie.

Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił stan faktyczny i dlatego Sąd Apelacyjny przyjmuje ustalenia sądu pierwszej instancji za własne.

Z treści apelacji oraz z treści oświadczeń złożonych przez powodów na rozprawie apelacyjnej w dniu 18 grudnia 2019 roku wynika, że powodowie kwestionują ocenę dowodów zaprezentowaną przez sąd pierwszej instancji. Zgodnie z art. 233 § 1 k.p.c. sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Przepis ten kreuje zasadę swobodnej oceny dowodów. W żadnym jednak razie nie został naruszony art. 233 § 1 k.p.c. Dokonując oceny dowodów Sąd Okręgowy nie przekroczył granicy swobodnej ich oceny. Wyprowadził bowiem z zebranego w sprawie materiału dowodowego wnioski logicznie prawidłowe. Poza tym ocena dowodów odpowiada warunkom określonym przez prawo procesowe. I tak po pierwsze Sąd Okręgowy dokonał oceny na podstawie wszechstronnego i bardzo wnikliwego rozważenia zebranego w sprawie materiału. Nie ma więc potrzeby powtarzania w tym miejscu rozważań sądu pierwszej instancji. Po drugie Sąd Okręgowy dokonał prawidłowej selekcji dowodów argumentując, na których dowodach się oparł i którym odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, a jakie dowody (ich przeprowadzenie) uznał za nieistotne dla rozstrzygnięcia sprawy.

W szczególności Sąd Okręgowy przekonywująco wskazał w jakim zakresie i dlaczego dał wiarę zeznaniom pozwanego M. F. i przede wszystkim dlaczego dał wiarę zeznaniom notariusza świadka H. J.. Sąd Apelacyjny również uznał, że brak podstaw, aby odmówić wiarygodności zeznaniom tego świadka. Świadek ten – co wynika jednoznacznie z treści protokołu elektronicznego – w sposób przekonywujący opisał przebieg czynności notarialnej z udziałem stron umowy pożyczki. W tym też kontekście niezasadne było przeprowadzanie dowodu z opinii grafologa na okoliczność czy pozwany M. B. (1) podpisał umowę pożyczki, skoro przed notariuszem w dniu 26 sierpnia 2014 roku oświadczył, że w dniu 25 sierpnia 2014 roku zawarł umowę pożyczki z M. F..

Zgodnie z art. 82 k.c. nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych. Aby umowa mogła zostać uznana za nieważną nie wystarczy jednak samo ustalenie, że osoba, która ją zawarła jest niepełnosprawna, lecz się, nawet psychiatrycznie. Zarzut nieważności czynności prawnej może zostać uwzględniony jeśli osoba, która dokonała czynności prawnej, nie była zdolna do pokierowania własnym postępowaniem, nie była zdolna świadomie powziąć decyzji i swobodnie wyrazić woli. Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku – na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego - prawidłowo ustalił stan zdrowia psychicznego pozwanego B. w chwili zwania kwestionowanych czynności prawnych.

Kluczowe bowiem jest to, że równoległe wraz z rozpoznawaną sprawą toczyło się postępowanie na skutek wniosku powódki o ubezwłasnowolnienie pozwanego M. B. (1). Jednakże postanowieniem z dnia 25 kwietnia 2016 roku w sprawie XII Ns 253/14 Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił wniosek powódki (k. 250). Postanowieniem z dnia 24 października 2016 roku Sąd Apelacyjny w Poznaniu w sprawie IA Ca 905/16 oddalił apelację L. N. (k. 421 – 426), a Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej (k. 461). Orzeczenia takiej treści zapadły na skutek ustalenia, iż u M. B. (1) nie występują objawy choroby psychicznej, cechy upośledzenia umysłowego, ani inne poważne zakłócenia czynności psychicznych, które mogłyby negatywnie wpływać na jego zdolność do samodzielnego kierowania swym postępowaniem. W sprawie o ubezwłasnowolnienie w dniu 22 lipca 2015 roku pozwanego M. B. (1) zbadali biegli psychiatra i neurolog. Nadto zapoznali się z dokumentacją medyczną dotyczącą jego stanu zdrowia. Biegli nie mieli wątpliwości co do braku podstaw do chociażby nawet częściowego ubezwłasnowolnienia M. B. (1) (k. 594 - 604). Z tej też przyczyny ponowny dowód na tę samą okoliczność – tj. zdolności tegoż pozwanego do pokierowania własnym postępowaniem – był zbędny w rozpoznawanej sprawie, ponieważ okoliczność, na którą miał zostać przeprowadzony została już ustalona w innym, jednak równoległym czasowo postępowaniu. Ponadto zaś powodowie – poza gołosłownymi stwierdzeniami – nie zaoferowali takiego materiału dowodowego, który ogóle uzasadniałby przeprowadzenie takiego dowodu.

Nadto zaś zauważyć trzeba, że wyrokiem z dnia 15 grudnia 2016 r. wydanym w sprawie o sygnaturze akt III K 414/15 Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w P. uznał pozwanym M. B. (1) i K. B. za winnych trzech przestępstw na szkodę spółki (...). Czyny te zostały popełnione 5 i 6 września 2014 roku, a więc zaledwie 11-12 dni po dokonaniu kwestionowanych w tym procesie czynności prawnych. W toku postępowania karnego przeprowadzono badanie

psychiatryczne pozwanego B., potwierdzając jego poczytalność i sprawność intelektualną w chwili dokonania czynów (k. 539 – 543).

Tym samym bezpodstawne okazały się twierdzenia powodów, że pozwany M. B. (1) w chwili zawarcia umowy pożyczki oraz w chwili składania oświadczenia o ustanowieniu hipoteki znajdował się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli

Nadto, co prawidłowo zauważył Sąd I instancji, 15 kwietnia 2014 r. powódka i właśnie pozwany M. F. wspólnie poręczyli umowę pożyczki zawartą przez pozwanego M. B. (1) z Miastem P., na mocy której uzyskał on ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kwotę 35.000 zł jako osoba rozpoczynająca działalność gospodarczą. Miało to miejsce na 4 miesiące przed zawarciem przez pozwanego M. B. (1) umowy pożyczki z dnia 25 sierpnia 2014 r. oraz złożenia oświadczenia o ustanowieniu hipoteki z dnia 26 sierpnia 2014 r. Powódka zatem uznawała, że pozwany M. B. (1) był wtedy zdolny do składania ważnych oświadczeń woli.

Ponieważ powodowie kwestionowali czynności prawne, których stroną był M. B. (1) Sąd Okręgowy prawidłowo wezwał do udziału w sprawie w charakterze pozwanego M. B. (1) na podstawie art. 195 § 2 k.p.c., bowiem M. B. (1) i pozwanego M. F. – jako stron kwestionowanych czynności prawnych – łączy współuczestnictwo konieczne w rozumieniu art. 73 § 2 k.p.c.

Nadto stwierdzać trzeba, że Sąd Okręgowy trafnie oddalił powództwo w stosunku do pozwanej K. B. już to z uwagi na jej brak legitymacji biernej, bowiem nie była ona stroną kwestionowanych czynności prawnych.

Poza tym podnieść jednak jeszcze należy, że część kwestionowanej przez powodów umowy pożyczki jest nieważna, ale nie z przyczyn, które nie były podnoszone przez powodów. Sąd zaś na każdym etapie postępowania musi z urzędu brać pod uwagę nieważność czynności prawnej, nawet jeśli jest nieważna tylko w części.

W umowie pożyczki z dnia 25 sierpnia 2014 roku pożyczkobiorca pozwany M. B. (1) zobowiązał się zapłacić pożyczkodawcy pozwanemu M. F. za opóźnienie w zwrocie pożyczki odsetki w wysokości 2 % miesięcznie, a więc 24 % w stosunku rocznym. Zgodnie zaś z art. 359 § 2, § 2¹ i § 2² k.c. – w brzmieniu obowiązującym w chwili zawarcia umowy do dnia 31 grudnia 2015 roku - jeżeli wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 3,5 punktów procentowych. Maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych (odsetki maksymalne). Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne. W myśl zaś art. 481 § 2, § 2¹ i § 2² k.c. jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych. Jednakże gdy wierzycielność jest oprocentowana według stopy wyższej, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy. Maksymalna wysokość odsetek za opóźnienie nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie (odsetki maksymalne za opóźnienie). Jeżeli wysokość odsetek za opóźnienie przekracza wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie, należą się odsetki maksymalne za opóźnienie.

Zastrzeżone w umowie pożyczki odsetki przekraczają wysokość odsetek maksymalnych i dlatego w tym zakresie umowa ta jest nieważna.

Dlatego też Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok o tyle tylko, że ustalił, iż nieważna jest w części umowa pożyczki zawarta w dniu 25 sierpnia 2014 roku pomiędzy pozwanym M. F. a pozwanym M. B. (1) (poprzednie nazwisko N.), a mianowicie w zakresie zastrzeżonych w paragrafie 5 umowy odsetek za okres 1 października 2014 roku do 8 października 2014 roku ponad 14 % w stosunku rocznym, za okres od 9 października 2014 roku do 3 marca 2015 roku ponad 12 % w stosunku rocznym, za okres od 4 marca 2015 roku do 31 grudnia 2015 roku ponad 10 % w stosunku rocznym, za okres od 1 stycznia 2016 roku do 23 grudnia 2019 roku ponad 14 % w

stosunku rocznym, a za okres od dnia 24 grudnia 2019 roku ponad maksymalne odsetki za opóźnienie w wysokości określonej zgodnie z art. 481 § 2¹ k.c., zaś w pozostałym zakresie powództwo oddalił.

Z przedstawionych powyżej zaś względów apelacja w pozostałym zakresie okazała się bezzasadna i dlatego podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Pozwani nie uczestniczyli w postępowaniu apelacyjnym, a tym samym nie ponieśli kosztów w postępowaniu apelacyjnym. Tym samym braku zbędnym stało się orzeczenie w tym zakresie.

W punkcie III wyroku Sąd Apelacyjny przyznał od Skarbu Państwa na rzecz adwokat A. S. kwotę 8.856 zł (w tym podatek VAT) tytułem pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu, a to na podstawie § 2 pkt 1 w zw. z § 4 ust. 3 w zw. z § 8 pkt 7 w zw. z § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.

Jacek Nowicki Krzysztof Józefowicz Małgorzata Gulczyńska

--	--	--